

GREVLINGEN

Medlemsblad for Naturvernforbundet i Oslo og Akershus

Hovedtema

VERNEOMRÅDER I OSLO OG AKERSHUS

Foto: Øystein Skjæve

HUSK NOAs SOMMERFEST 23. MAI!

SE www.noa.no

NATURVERNFORBUNDET
I OSLO OG AKERSHUS (NOA)

Leder

Natur- og miljøvernere blir ofte beskyldt - kanskje ikke helt uten grunn - for å være ensidig fokusert på problemer. Forurensning her og trusler mot biomangfold der. I dette nummeret av Grevlingen skal vi forsøke en annen vri: Flere tiårs iherdig innsats fra ildsjeler og grupperinger både innen det frivillige og det offentlige naturvernapparatet har sikret at mer enn 100 km² av arealet i Oslo og Akershus er vernet etter naturvernloven, fordelt på ca. 115 ulike verneområder. Vi sveiper gjennom et utvalg av disse områdene, og deres kvaliteter. Edellauskog, barskog, myr, våtmark og landskapsvernområder er dekket. Den viktigste kategorien vi hopper over i denne omgangen er de geologiske naturminnene, som i stor grad er knyttet til kysten. Områder av denne typen vender vi tilbake til i et senere temanummer om Oslofjorden.

Til tross for mangfoldet av verneområder, er det en type

vernekategori vi helt mangler i Oslo og Akershus: Nasjonalparkene. Både innen NOA og i andre miljøer er det flere som sysler med tanker om at denne mangelen lar seg bøte på. I to artikler i dette nummeret foreslår vi Bygdøy og Oslomarka som bynasjonalparker. Som kjent ligger mesteparten av nasjonalparkarealet i Norge på statlig grunn i fjellheimen. Det er vel og bra med alle fjellnasjonalparkene våre, men befolkningen i landets tettest bebygde strøk fortjener å kunne oppsøke større arealer av varig vernet natur uten å måtte reise flere titalls mil. Tanken om å verne Oslomarka som nasjonalpark vil utvilsomt møte motbør, spesielt fra skogsbrukshold. Det er vår påstand at rekreasjonsverdiene som knytter seg til Oslomarka langt overstiger det økonomiske utbyttet av skogsdriften. Rekreasjonsverdier er dessverre ikke like lette å måle i klingende mynt. Men det er politikernes oppgave å tilgodese andre hensyn enn de rent økonomiske interessene. Som stor gruneier i

marka, er Oslo kommune en av aktørene som bør plukke opp denne hansken. Vi lar herved utfordringen gå til Rådhuset.

Til sist: god sommer til alle Grevlingens lesere!

Steinar Johannessen
redaktør

NOA har fått nytt styre

På årsmøtet i NOA 8.april ble det valgt nytt styre, som fikk følgende sammensetning:

Hanne Hermansen (leder), Kjersti Helgeland, Maiken Sele, Sigmund Skeie, Einar Wilhelm (styremedlemmer), Finn Roar Halvorsrud, Arild Jansen, Ingrid Nesheim, Anna Skog (varamedlemmer).

Grevlingen takker det avgåtte styret for god innsats, og ønsker det nye styret lykke til med arbeidet.

GREVLINGEN

Medlemsblad for Naturvernforbundet i Oslo og Akershus
Maridalsveien 120 0461 Oslo

Telefon 22 38 35 20 Telefaks 22 71 63 48
e-post adresse: noa@noa.no hjemmeside: www.noa.no
Bankgiro 1280.05.02347

Redaktør: Steinar Johannessen, e-mail: ste.joh@online.no

Trykk: Hippotrykk AS Opplag: 7.000

ISSN 0803-6357

Grevlingen ble trykket på resirkulert melkekartong. Produktet du nå holder i hånden er dermed så miljøvennlig vi kan klare å lage det. Vi tror vi i tillegg skal kunne opprettholde den trykkekunsten kvaliteten som Grevlingen allerede har opparbeidet. Husk å resirkulere bladet, dersom du ikke vil ta vare på det!

Bli med på natur- og miljøleir!

I år som i fjor arrangerer Naturvernforbundet i hhv.
Gran og Lunner, Oppland og Oslo og Akershus

NATUR- OG MILJØLEIR PÅ VIUBRÅTAN AKTIVITETSSENTER

på Harestua i Lunner kommune.
Miljøtreffet kommer til å bli spekket med
interessante tema og kompetente innledere.

Så hold allerede nå av helgen
20. - 21. SEPTEMBER.

Følg med på www.noa.no når det nærmer seg.

Vel møtt til høsten!

ARBEIDSGRUPPER I NOA MED KONTAKTPERSONER

Grevlingen-redaksjonen:
Steinar Johannessen,
tlf. 22 23 74 49

Rovdyrgruppa: Lars Korslund,
tlf. 40 21 53 45 (m)

Markagrappa: Lars Terje Pedersen,
tlf. 22 15 38 32, 93 21 84 88 (m)

Bymiljøgruppa: Maiken Sele,
tlf. 412 02 240 (m)

Fest- og Turgruppa: Hanne Hermansen,
tlf. 22 41 68 80, 93 03 96 49 (m)

Samferdselsgruppa: Kjell Erik Onsrud,
tlf. 22 18 30 12 (p)

Skogvokterne: Gjermund Andersen,
NOA, tlf. 22 38 35 20 (a)

Juristutvalget: Gjermund Andersen,
NOA, tlf. 22 38 35 20 (a)

Artsmangfold: Torbjørn Røberg,
tlf. 22 13 81 86 (p), 90 62 76 14 (m)

Stiftelse: Siste Sjanse
Daglig leder Terje Blindheim,
tlf. 22 71 60 95/96

LOKALLAG

Naturvernforbundet i Asker
Postboks 493, 1371 Asker
Leder: Jan Häusler,
Brusetvn. 97, 1395 Hvalstad,
tlf. 66 90 43 19 (p)

Naturvernforbundet i Bærum
Postboks 252, 1319 Bekkestua
Leder: Finn Otto Kvillum, Fossilvn. 6E,
1346 Gjetlum, tlf. 67 54 23 75 (p)

Naturvernforbundet i Lørenskog
v/Margreta Bondevik, Løkenkollen 11,
1473 Skårer
Leder: Margreta Bondevik,
Løkenkollen 11, 1473 Skårer,
tlf. 67 90 28 10 (p)

Naturvernforbundet i Nannestad/
Gjerdrum
v/ Steinar Myrabø, Granerud
2034 Holter
Leder: Steinar Myrabø, Granerud
2034 Holter, tlf. 91 65 76 91 (m)

Naturvernforbundet i Nes
v/Yngve Birkeland, Bodding
2150 Årnes
Leder: Yngve Birkeland,
Bodding, 2150 Årnes,
tlf. 63 90 95 69 (p)

Naturvernforbundet på Nesodden
Postboks 251, 1450 Nesoddtangen
Leder: Peter Schjølberg, Elgfaret 6,
1453 Bjørnemyr, tlf. 66 91 48 50 (p)

Naturvernforbundet i Opegård
Postboks 291, 1411 Kolbotn
Leder: Gunnar Larsen, Løvliå 27,
1412 Sofiemyr, tlf. 66 80 21 20 (p)

Naturvernforbundet i Skedsmo
Postboks 27, 2001 Lillestrøm
Leder: Oddveig Thoresen, Bjørnsøns gt. 3,
2003 Lillestrøm, tlf. 63 81 47 27 (p),
93 03 07 58 (m)

Naturvernforbundet i Ski
Postboks 232, 1401 Ski
Leder: Stein Martinsen,
Hebekkvn. 18, 1400 Ski,
tlf. 64 87 28 06 (p)

Naturvernforbundet i Vestby
v/Eirik Selmer-Olsen
Kolåsveien 5, 1555 Son
Leder: Eirik Selmer-Olsen,
Kolåsveien 5, 1555 Son
tlf. 64 95 93 24 (p)

Naturvernforbundet i Ås
Postboks 130, 1430 Ås
Kontaktperson: Michael Angeloff,
Skogv. 17, 1430 Ås,
tlf. 64 94 49 66 (p)

Østkanten Naturvernforbund
v/Øystein Solevåg,
Bølerlia 71, 0691 Oslo
Leder: Øystein Solevåg,
Bølerlia 71, 0691 Oslo,
tlf. 22 27 49 60 (p)

KOMMUNER UTEN LOKALLAG, MEN MED KONTAKTPERSONER

● **FET:** Mette Sperre, Kirkeveien 94, 1900 Fetsund, tlf. 63 88 46 22 (p) ● **FROGN:** Sylvi Ofstad Samstag, Badehusgt. 15, 1440 Drøbak, tlf. 64 93 59 43 (p) ● **HURDAL:** Ove Bakken, Måltrostveien 11, 1430 Ås, tlf. 64 94 39 35 (p) ● **NITTEDAL:** Per Nilsen, Kvernstuv. 31 A, 1482 Nittedal, tlf. 67 07 64 76 (p) ● **RÆLINGEN:** Tom G. Bengtson, Runiveien 15, 2005 Rælingen, tlf. 63 83 98 35 (p) ● **SØRUM:** Unni Bingen, Brinken 2, 1920 Sørumsand, tlf. 63 82 79 33 (p) ● **ULLENSAKER:** Ørjan Eltvik, Vogstad, 2056 Algarheim, tlf. 63 97 66 25 (p)

KOLSÅS-DÆLIVANN LANDSKAPSVERNOMRÅDE: Vulkanrester og sjeldne vannplanter

Kanskje tilhører du dem som tror at man må dra til Island eller Italia for å finne vulkaner. Det holder faktisk med en tur til Kolsåstoppen.

Av Steinar Johannessen

I Kolsås-traktene sør-øst i Bærum kommune finner vi fylkets eldste landskapsvernområde. Det 5 km² store Kolsås-Dælivann landskapsvernområde ble opprettet ved Kongelig resolusjon i 1978. Men ideen om vern dukket opp allerede på slutten av 60-tallet, da Asker og Bærum kommuner kartla naturverdiene i sine områder. Vernearealet omfatter en nordøst-sørvest løpende dal med gårder og kulturlandskap rundt det grunne og næringsrike Dælivannet, samt Kolsås-massivet, som ruver mot horisonten vest for dalen. Verneformålet "er

å bevare et vakkert og egenartet natur- og kulturlandskap med rikt plante- og dyreliv." (fra vernebestemmelsene). Innenfor LV-området grenser er det fire naturreservater på til sammen 870 dekar, dvs. nesten 20 % av totalarealet. Det er Kolsåsstupene- en brem av rasmark og varmekjær vegetasjon rundt Kolsåstoppen, det furudominerte Kolsåstoppen barskogsreservat, og de to edellauvskogsreservatene Dalbo (snelle-askeskog) og Skotta (alm-lindeskog) i selve Dælidalen.

For den geologiske interes-

serte er landskapsvernområdet et spennende turmål. Lengst i øst, i Fleskumåsen, finner vi fossilførende kalksteinslag, som ved Dælivannet avløses av sandstein. Løsmassene som danner kalksteinen ble avsatt i saltvann, mens sandsteinen stammer fra et ferskvannsbasseng. Der hvor Kolsås reiser seg brattest finner vi under tynne sjikt av leirskifer og blandingsbergarten konglomerat, lagene av lavastein som utgjør selve Kolsåstoppen. Men vi behøver ikke være redde for å brenne oss på føttene, lavasten størknet for 250 mill. år

Foto: Gjermund Andersen

Fra Kolsås-Dælivannlandskapsvernområde

siden! Den mørke basaltlavaen understammer trolig fra en vulkankjegle som lå der hvor vi i dag finner Ullernåsen. Den lysere rombeporfyrlavaen øverst har strømmet opp av sprekker i berggrunnen. Etter et raskt sveip over områdets geologiske profil, vender vi tilbake til det idylliske Dælivannet i dalbunnen. Rike bergarter og næringstilsig fra jordbruksland gjør i kombinasjon med et i norsk målestokk gunstig sommerklima Dælivannet til en god lokalitet for sjeldne og krevende vann- og sumpplanter. Blant de vanlige starr- og snelleartene i vannkanten finner vi mer utsøkte planter som vassgro, gulldusk, kattehale, kjempepiggnopp og myrkongle. På bredden og i den skyggefulle og fuktige skogen ved vannet kan vi støte på orkideer som korallrot, knollblom, nattfiol og fuglere. Innen 100 meter fra vannkanten er det påvist omtrent 200 forskjellige arter av høyere planter. Skogen i området er svært variert: Skogtypene spenner fra de nordlige gran- og furuskogene på Kolsåsryggen til de sørlige, varmekjære elementene, som alm-lindeskogen under Kolsåstoppens rasmarker. Det finnes vel knapt et norsk voksende treslag som ikke er representert i området.

Bratte koller og stup er det flust av i Kolsås-traktene, og på mange av disse lokalitetene finner vi rester etter bygdeborger. Av andre kulturminner kan nevnes kalk-

gropene i Fleskumåsen, forsenkninger i terrenget hvor tidligere tiders bønder hogg ut kalkstein. Steinen ble brent, og byggevirksomheten i det daværende Kristiania var en stor avtaker av den brente kalken. Et kjent begrep fra norsk kunsthistorie er de såkalte Fleskumsomrene. På midten av 1880-tallet samlet maleren

Christian Skredsvig flere av sine kolleger på gården Fleskum til kunstnerisk utfoldelse. Særlig kjente resultater av oppholdene på Fleskum er Kitty Kiellands studie av det nordiske sommernattslyset over Dælivann, og Skredsvigs eget motiv "Gutten med seljefløyten". Førstnevnte kan i dag beskes i Nasjonalgalleriet.

Foto: Gjermund Andersen

Fra Dalbo gård

Romerike landskapsvernområde

Romerike landskapsvernområde i Ullensaker og Nannestad, som er omlag 5 kv.km (herav 4/5 i Ullensaker), ble opprettet 1. november 1985.

Hovedhensikten med vernet var å ta vare på noe av ravinlandskapet på Romerike med dets karakteristiske vegetasjon, og å sikre området for undervisning og forskning.

Av Kåre Homble

Området ligger rundt de store bekkene Sogna, som begynner i Moreppen i Nannestad og kommer inn i området i nordvest, og Vikka fra sørøst, som begynner på Sand i Ullensaker. Sogna og Vikka tar opp i seg mange sidebekker, især fra Gardermosletta i nord, men også fra gardene Ukustad og Lyshaug i Nannestad, og Bjørningstad, Kjos og Låke i Ullensaker, sør for området. Bekkene møtes på landskapsvernområdets grense i vest, som her også er kommunegrense, før de munner i Leira (ved Sogne-munn). Ravinelandskapet ble utformet av store og små bekker etter at isen begynte å

trekke seg tilbake etter siste istida. Ravinene har en høydeforskjell på opptil 50 m fra rygg til bunn, og ligger mellom 130 og 195 moh. Fortsatt foregår det utgraving, både øverst, når smeltevann flommer ut i ravinene om våren mens telen fortsatt sitter i sandjorda på toppen og i perioder med mye regn nede i ravinene.

For en stor del er det kulturlandskap, med tidligere dyrket mark på ryggene og åpne eller skogkledte beiteområder i ravinesidene og -bunnene. Dessuten har trærne i ravinene gitt ved til brensel, og noe tømmer. Noe av det tidligere

dyrkete arealet er seinere tilplanet med gran, mens andre deler er i ferd med å gro igjen med lauvskog etter at bringebær først har fått dominere noen år. Gran er enkelte steder også blitt plantet nedover i beiteområdene. Og det meste er beitet av elg. Over Sogna, mellom gardene Lys-haug/Ukustad i sør og de tidligere husmannsplassene deres på Gardermoplatået i nord går en gammel hulveg, som fortsatt ses tydelig i terrenget. Vegen har kanskje vært i bruk, for folk til fots og til hest, lenge før husmannsvesenet tok til.. En kultursti, som er laget som ei rundløype i Nannestads område, følger delvis denne gamle hulvegen. De grove granene som flere steder ligger over kulturstien, blåste alle ned under orkanen 18. august 2001.

Den naturlige vegetasjonen i ravinene er dominert av gråor-heggeskog, hvori kan inngå alm, og lågurtskog eller småbregneskog på flater og rygger. Stedvis er det noe rikere skog (edellauvskog) og sumpskog. På grensa mellom sand og leire, der vann fra det store grunnvassbassenget under Gardermosletta kommer fram som diffuse kilder,

Foto: Øystein Søybe

Elv i ravinebunn, Romerike landskapsvernområde

ofte rundt 190 moh, kan en finne "skavgrasskog". Forekomsten av skavgras her i Nannestad er den største av noen få. Eneste kjente forekomst av vårplanta lerkespore på Øvre Romerike er i noe rikere skog her. Olav Balle laget vegetasjonskart over området i 1987 (NIJOS-rapport).

Skogen nedover i de næringsrike ravinene vokser fort, og "urskog" dannes på under hundre år. I noen djupe raviner som har vært vanskelig tilgjengelige med vinsj, og ikke har vært utsatt for tydelig vedhogst før vinsjens tid på 1900-tallet, kan en finne slike urskogsområder med svært glissent tresjikt av grov gråor og gran og en og annen hegg som gjør det vanskelig framkommelig, og der det er lang over 50 prosent død ved (stort bilde). Under skogtakseringa i Nannestad i 1999 ble det avgrenset sju nøkkelbiotoper innafor landskapsvernområdet, med areal fra 12 til 130 daa, tilsammen 250 daa. Ved kartlegging av biologisk mangfold i Ullensaker i 2000 oppsøkte ikke Geir Gaarder spesielt landskapsvernområdet, idet skogtaksering skulle foretas seinere, men to rike edellauvskogsområder ble avgrenset ved Røgler, og det ble bemerket at sumpskog og starrsummer i området øvre del burde undersøkes nærmere (Miljøfaglig Utredning, rapport 2000:14). Under Siste Sjanse-tur, og seinere nøkkelbiotopavgrensninger i Nannestad i1999 ble det funnet flere interessante arter av vedboende sopp: rosenkjuke, granrustkjuke og rynkeskinn på

gran, silkekjuke på gråor, bleikkjuke på død knuskkjuke på gråor.

Slik vernet av Romerike landskapsvernområde er idag, kan, som det står skrevet, dyrket mark og skog "drives på vanlig måte", og vernet skal i første rekke ta sikte på å bevare helheten i landskapet, det vil si f. eks. hindre bakkeplanering. De biologiske verdiene som landskapsvernområdet huser tilsier at det burde oppgraderes til naturvernområde, slik at skogen også kunne få utvikle seg naturlig og gis mulighet til å huse et enda rikere biologisk mangfold.

Ta en tur i området, for eksempel i Nannestads kultursti. Den fineste tida er i overgangen april/mai, mens skogen er åpen og lys før gråora får blad og mens hvitveisen blomstrer, fuglene synger og myggen ennå ikke har

våknet. Det eneste som vil kunne forstyrre deg er en dundrende flyavgang hvert andre minutt.

Foto: Kåre Homble

Lerkespore

Kveldstur i Romerike landskapsvernområde onsdag 11. juni

Naturvernforbundet i Nannestad og Gjerdrum arrangerer kveldstur med nisterast i Romerike landskapsvernområdes ravinelandskap. Frammøte ved bussholdeplassen ved avkjøringa fra fylkesveg 174 på vestsida av Gardermoen til Gardermoen Gjestegård, kl 17.00. (Fra E6 tar du av mot hovedflyplassen, men kjører av til høgrelitt før, mot Nannestad). På turen følger vi hovedsakelig kulturstien, som er ei rundløype i Nannestads del av området, med utgangspunkt på Gardermosletta. Vi venter å være tilbake ved utgangspunktet kl 21.30. Som fottøy anbefales støvler. Ta med det dere trenger av mat og drikke. Vi får forklaring på landskapet, ser på planter og lytter til fuglene. Hydrogeolog, ornitolog og botaniker blir med på den ca. 5 km lange turen. Turledere er Steinar Myrabø, Helge Pedersen og Kåre Homble. Opplysninger hos Steinar Myrabø, tlf. 91657691. Velkommen på tur, og ta gjerne med barna.

Søndre Håøya Naturreservat

Håøya ligger i Oslofjorden rett utenfor Drøbak.

Deler av øya har vært brukt som friareal, mens den sørlige delen har vært brukt av Forsvaret. Det er denne delen som nå er vernet.

Foto: Gjermund Andersen

Eikeskog på Håøya

Av Einar Wilhelmsen

Håøya ble anbefalt for vern tidlig på 90-tallet, sjøl om noe av området har vært administrativt fredet siden slutten av 60-tallet. Det skulle likevel ta om lag 10 år fra området ble undersøkt til det ble besluttet vernet. Det skjedde til tross for at området ble gitt høyeste verneverdi, og i tillegg ble gitt høy prioritet. Øya har en rekke naturkvaliteter. At den har forblitt relativt urørt skyldes trolig at den er vanskelig tilgjengelig. For det første har den militære bruken av øya sterkt begrenset hogster og andre naturinngrep. Sørdelen av øya fra naturens side vanskelig tilgjengelig og ulendt å ta seg fra på.

Håøya ligger som en kraftig høyderugg i Oslofjorden. Deler av øya har meget bratte sider slik at det er begrenset hvor det er mulig å ta seg i land, særlig på den østre delen av øya. Det finnes en del tekniske inngrep, blant annet kanonstillinger, veier og festningsanlegg. Det er også noen spor etter beiting, samtidig som noen viker er tilrettelagt for friluftsliv og bading. Skogen er imidlertid

lite preget av inngrep.

Vernekvaliteter

Det var særlig tre grunner som talte for vern av Håøya. For det første ligger området svært nær Oslo, og har dermed stor "pedagogisk" verdi, som brukt til forskning og undervisning. Videre er naturen på Håøya svært variert. Øya er hovedsakelig berggrunn, og skulle gi lite rom for spennende artsmangfold. Men øya er gjennomskåret av en rekke smådaler og sprekker som helst går i nord-sør retning. Disse dalene skaper en rekke spennende og varierte livsmiljøer. Derfor er det stor variasjon i både vegetasjonstyper og i arter. Til sist er også store deler av området nærmest urørt, noe som i seg selv er en sjeldenhet.

Naturvernforbundet inviterte våren 2001 en rekke miljøvernorganisasjoner fra Norge og resten av Europa til omvisning i det som den gang kun var et foreslått verneområde. Vi kunne da selv se hvordan skogen på øya så ut. Det som slår en mest er kanskje hvordan treslagene varierer. De høytliggende, tørre eller

skrinne delene av øya er preget av furuskog og røsslyng. Det er granskog innimellom på våte partier på toppdraget, eller i små forsenkninger. Østsiden er preget av osp og til dels gran. På vestsiden fant vi også en rekke varmekjære treslag, blant annet undersøkte vi et lite eikeholt. Om vi hadde lett videre skal det her også finnes alm, lønn og lind. Det finnes også noen partier med svartor langs med noen bekker.

Ved første øyekast kan det se ut som den militære aktiviteten på Håøya burde ha ødelagt vernekvalitetene. Forsvarets virksomhet har heldigvis vært meget begrenset. Hovedsaklig har inngrepene begrenset seg til å bygging og bruk av noen veier, samt bygging av noen for lengst nedlagte kanonstillinger og festninger. Over store områder er skogen tilnærmet urørt. Biologer vil likevel merke seg at øya mangler en del lavarter. Dette kan ha flere årsaker. På den ene side kan det tenkes at deler av øya er utsatt for uttørring, mens det neppe er usannsynlig at mangelen på lav kan skyldes luftforurensing.

Kongsrudtjern

13. desember 2002 vedtok Kongen i statsråd å frede Kongsrudtjernområdet i Skedsmo og Fet kommuner som naturreservat. Forut for vedtaket lå tredve år med vernetanker, registreringer, planer og strid med grunneiere. Verneområdet på knapt halvannen kvadratkilometer har et unikt biologisk mangfold av amfibier, fugl og øyenstikkere.

Av Sverre Solberg

Naturreservatet ble opprettet som en del av verneplan for barskog i Øst-Norge. Området ligger lengst øst i Skedsmo med en liten flik inn i Fet og består av myrer, skogkledde knauser og fire grunne tjern. Det største av disse, Kongsrudtjern, ligger nede i en dalbunn omkranset av steile klippevegger og med myr omkring. Intet velegnet sted for den gjengse turgåer. Mygg i hopetall er det også. Mange vil nok forundres over at denne lille "avkroken" faktisk huser et nasjonalt verneverdig biologisk mangfold.

Stor salamander er klassifisert som direkte truet i Norge. Kongsrudtjernområdet har kanskje den største bestanden i landet av denne arten, noe som i seg selv skulle kvalifisere til nasjonalt vern. Likevel er det særlig det biologiske mangfoldet av planter, insekter, amfibier og fugler som gjør området unikt. Som en av de få steder i landet er alle fem amfibiearter registrert her. I tillegg er det observert hele 75 hekkende fuglearter, bl.a. nattravn, hønsenhauk, skogdue, gråspett og perleugle. Tidligere hekket også hvitryggspetten her. Den entomologiske ekspertisen har karakterisert traktene som en av Norges rikeste øyenstikkerbiotoper. 14 arter holder til i området inkludert den såkalte "Leu-

corrhinia pectoralis" som er nevnt i Bern-konvensjonen. Lønn, lind, ask, hassel, sommereik og svartor er eksempler på varmekjære trær som vokser ved Kongsrudtjern.

Og selv om folk flest legger søndagsturen utenom Kongsruds insektrike myrer, strekker den faglige nysgjerrigheten for området seg langt tilbake i tid. Allerede i 1972 vurderte Fylkesmannens miljøvernavdeling at vern var et fornuftig alternativ for området, men det skulle likevel bli en lang og kronglete ferd mot det endelige vernevedtaket 30 år seinere.

Ett navn er umulig å komme utenfor i en omtale av Kongsrudtjerns historie: Harald Gjerde. Kongsrud hadde ikke vært vernet i dag uten innsatsen fra Harald Gjerde, broren Leif og øvrige ildsjeler i Naturvernforbundet i Skedsmo (NVS) og i "Kongsrudtjerngruppa" (som ble opprettet i 1980). Sammen med NVS (Harald var en periode styreleder der) holdt Kongs-

rudtjerngruppa vernesaken varm i de ulike instanser. I 1990 leverte NVS et ferdig verneplanforslag til Fylkesmannens miljøvernavdeling, men noe statlig verneplanarbeid ble det likevel ikke snakk om da.

Seinhøsten 1995 tilspisset situasjonen seg. Skogeierne varslet at de planla hogst i området, og NVS kontaktet Fylkesmannen. Flere registreringer ble igangsatt og på bakgrunn av den siste vedtok Direktoratet for Naturforvaltning en midlertidig fredning av området i februar 1996. Da hadde den varslede hogsten allerede startet, og Statens menn måtte ut i felten og stanse hogstmaskinene med henvisning til fredningsvedtaket. Det glade budskap som nådde verden rett før jul i fjor om varig vern av området er en seier både for det biologiske mangfoldet, for NVS, Kongsrudtjerngruppa og andre som gjennom mange år har kjempet for vern av dette unike området.

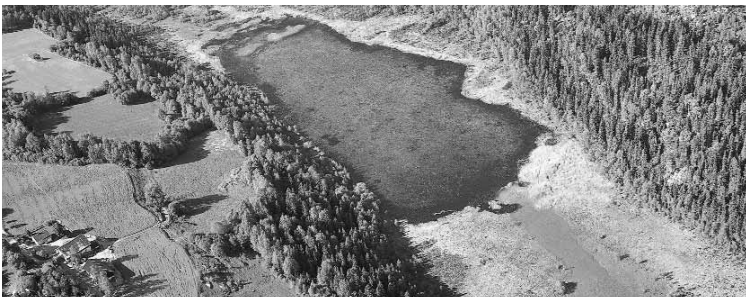

Foto: Øystein Soby

Kongsrudtjern

Edelløvskog:

Hagahogget naturreservat

Hagahogget er med sine 459 meter over havet, høyeste punkt i Asker kommune. Navnet kommer av tidligere tømmerhogster, der trolig en av Haga-gårdene hadde rettigheter. Det er i hovedsak de sørvendte rasmarene og sprekkedalene sør for topp-platået, fra 164 – 402 meter over havet, som utgjør Hagahogget naturreservat.

Av Øystein Røsok, lokallaget i Asker

Her finnes et terreng som er vanskelig tilgjengelig for moderne skogbruk, og derfor til dels har forblitt lite påvirket av skogbruk fram til i dag. Lokalt finnes mindre urskogskjerner, og deler av reservatet er vurdert som nasjonalt verneverdig.

Sentrale deler (230 dekar) av Hagahogget naturreservat ble opprettet i 1982. I 2002 ble det vedtatt en utvidelse på ca. 500 dekar. Formålet med dagens reservat er å "bevare et skogområde som økosystem med alt mulig plante- og dyreliv". Av spesielle kvaliteter nevnes at området har en alm-lindeskog, med tilhørende markvegetasjon, svært rike partier av barskog med urskogskjerner, et bredt spekter av vegetasjonstyper og arter, og rike overgangssoner mellom edelløvskog og barskog.

Berggrunnen består av rombeporfyr med innslag av basalt og kambrosilurbergarter. Næringsrikt jordsmonn, sammen med rik soleksponering, varierte terrengfor-

masjoner og gunstige vannforhold som kilder, bekker og sumpskog, gir grunnlag for stor variasjon i vegetasjon, med god forekomst av nærings- og fuktighetskrevende typer. Dominerende vegetasjonstyper er lågurt-

blåbær-, høgstaude- og storbregnegranskog, samt almlindeskog. Flere truede vegetasjonstyper forekommer: Varmekjær kildeløvskog (akutt truet), svartorsumpskog (sterkt truet), or-askeskog (noe truet), høgstaude-

Foto: Kim Abel/Naturarkivet.no

granskog (hensynskrevende) og alm-lindeskog (hensynskrevende).

I store deler av reservatet er skogen grovvokst og gammel, med både stående og liggende død ved i grove dimensjoner. Største målte gran er 37 meter høy og 82 cm i brysthøydediameter. Særlig mye død ved finnes i enkelte sprekkedaler i Almedalen og sør for Hagahogget. I disse urskogspregede partiene finnes alle nedbrytningsstadier. Kjemper av eik og ask forekommer i Almedalen. Det er ellers jevnt innslag av edelløvtrærne alm, lind, lønn, hassel, søtkirsebær og asal.

Av truede arter (oppført på nasjonal rødliste) knyttet til

Fallen alm

Foto: Kim Abel/Naturarkivet.no

Hagahogget med Samsvannet i forgrunnen

gammel skog, er det påvist 7 sopparter som lever på død ved: De sårbare artene gul snyltekjuka og sjokoladekjuka, samt de hensynskrevende artene rynkeskinn, svartonekjuka, granrustkjuka, rosenkjuka og duftskinn. Den rødlistede råtevedsmosen grønnsko er også påvist. Stor treslagsvariasjon gir potensiale for truede arter knyttet til andre treslag enn gran. Ingen truede lavarter er påvist i området, men lungeneversamfunnet er representert ved bla. lungenever og sølvnever. De næringsrike, soleksponerte rasmarene med god forekomst av edelløvtrær er viktige levesteder for insekter.

Hagahogget er vurdert som et svært viktig viltområde. Høyt innslag av grove og gamle løvtrær, gjør området til et potensielt hekkeområde for alle våre spettearter. Det er kun hvitryggspett som ikke er registrert her. Området er sannsynlig viktig for perleugle og spurveugle, samt for skogsfuglartene orrfugl og jerpe. Bergvegger

gir potensiale for klippehekkinge fugler. Den sårbare slettsnoken har tilhold i rasmarene.

Med fjorårets vedtatte utvidelse, er Hagahogget naturreservat blitt et variert og spennende verneområde med stor betydning for bevaring av arter, og naturtyper med regional og nasjonal verneverdi. Området gir flotte naturopplevelser, og er et besøk verdt, både for lekmann og lærd. Man kommer til reservatet fra Tveiter ved Samsvannet, fra skytebanen i Solliveien, eller med sykkel fra Vestmarksetra helt til toppen av Hagahogget.

Bratte skrenter, edelløvskog og rasmare i Hagahogget

Nordre Øyeren Naturreservat

Nordre Øyeren Naturreservat er Nordens største innlandsdelta og et internasjonalt verneområde inkludert i RAMSAR-konvensjonen. Områdets betydning som mellom-landingsstasjon for trekkfugl er hovedmålet for fredningen.

Av Sverre Solberg

Naturreservatet på 63 kvadratkilometer ble opprettet allerede i 1975, men - naturlig nok - ikke uten konflikt. Faktisk var det dissidens i statsråd da vedtaket ble fattet. Daværende landbruksminister Torstein Treholt stemte imot fredning av Svellet, en grunn bukt på Fetsund-siden. Landbruksinteressene ivret for oppdemming av Svellet, noe om kunne ha tørrlagt 4500 dekar god dyrkingsjord. Men Treholt tapte, og Svellet ble inkludert, og seinere - i 1992 - ble Sørumsneset Naturreservat (på en kvadratkilometer) mot Lillestrøm lagt til.

I dag er Nordre Øyeren et populært friluftsområde og trekker til seg skarer av båtentusiaster, stille padlende i kano eller tilbakelent på tredje dekk i cabin cruiseren, meitefiskere og fuglekikkere. Litt sør for selve naturreservatet kan man også finne gode badeplasser (Gansvika).

Omkring 230 fuglearter er registrert i Nordre Øyeren. Årlig slår 1000-1500 sangsvaner seg ned på gruntvannsområdene her på vei til og fra hekkeområdene i Nord-Skandinavia og Sibir. Ellers er mangfoldet av ender, vadefugler og rovfugl usedvanlig stort, og vår og høst er det

Foto: Øystein Søbye

Nordre Øyeren naturreservat

gode sjanser for å observere sjeldenheter for dem som er interessert i det. Mange fuglekikkere finner veien ut til Årnestangen fra Rælings siden der man også kan ta med kikkerten opp i et fugletårn. Et annet utgangspunkt er veien sørover fra Fet kirke. Forøvrig bør Fetsund lensemuseum og det tilhørende Naturinfosenteret trekkes fram som et eksempel på et anlegg som kombinerer kulturminner og naturvern på en prisverdig måte.

I tillegg til å være rasteplass for skarer av trekkfugl, finnes det rundt 300 karplantearter i området. Gråor-heggeskogene på Gjushaugsand og Kusand er blant de fineste i landet. Og med 24 fiskearter

er Øyeren Norges mest artsrike innsjø. Nordre Øyeren og elvene rundt er mange meitefiskeres Mekka, og særlig gjevt er gjørsfisket på våren, men også de store gjeddene er vidgjetne.

Deltaet er bygget opp der Glomma, Leira og Nitelva renner ut i Øyeren og gjennom tusener av år har fraktet med seg og lagt fra seg sedimenter. Hele den nordre delen er dermed svært grunn, og på våren/etterm vinteren kan større områder bli tørrlagt slik vi har sett særlig tydelig nå i 2003.

På tross av 25 års fredning er ikke Nordre Øyeren Naturreservat skånet for miljøkonflikter. Sommerstid er det stadig problemer med båtfolk som ikke overholder fartsbegrensningene. Andre trusler er forurensning fra industri og jordbruk, utfylling av dammer, utvidelser av jordbruksarealene og hogst.

Et vern av Leirelvsletta, som Skedsmo kommune har jobbet med i over ti år, ville vært en naturlig forlengelse av det eksisterende naturreservatet, men den saken har dessverre stoppet helt opp i kommunen og er en desto mer viktig kampsak for Naturvernforbundet i Skedsmo.

Foto: Øystein Søybe

Glommas innløp i Nordre Øyern naturreservat

Kommunalt vern:

BERGDAMMEN

Ved Berg gård på Tåsen ligger en av hovedstadens mest verdifulle amfibiedammer. Det som gjør denne dammen så verdifull er at den gyte- og ynglested for en meget stor sjeldenhet og sterkt utrydningstruet art; stor salamander.

Av Torbjørn Røberg

Verneverdier og dokumentasjon av dem

I rapporten Nasjonale rødliste for truede arter i Norge 1998, utarbeidet av Direktoratet for naturforvaltning (DN), er dyret oppført med den strengeste kategorien en art kan ha før den er utryddet dvs. direkte truet. I tillegg brukes dammen av liten salamander som har rødlistestatus; sårbar. Dessuten dekker rødlistearten stor andemat (hensynskrevende) hele vannspeilet på sensommeren.

To år før DNs rapport fremla Oslo kommune ved Miljø- og næringsmiddeletaten (nå Helsevernetaten) rapporten Amfibier i Oslos byggesone - Status, utbredelse og forvaltning. I rapporten oppgis det å være fire dammer med stor salamander i Oslo kommune og 17 med liten salamander.

Så langt var alt mer eller mindre greit for salamanderne på Berg. Et økende problem var gjengroingen som er i ferd med å kvele

Foto: Torbjørn Røberg

Bergdammen

dammen, men så dukket det opp et akutt og uoverkommelig problem. Eiendommen ble i 1977 regulert til byggeområde for boliger. Plan- og bygningsetaten hadde fått tilsendt en utgave av rapporten Amfibier i Oslos byggesone - Status, utbredelse og forvaltning, men var ukjent med den. Utfallet ble at Plan- og bygningsetaten ga løyve til utbyggingen og nevnte ingenting om salamanderne. En to etasjes blokk med parkeringskjeller skulle bygges midt i dammen. Byggesaken var fortsatt til behandling i

2000 - det var da jeg ble gjort oppmerksom om saken av Berg, Nordberg og Sogn Vel.

Proessen mot vern

Første ledd i arbeidet var å gjøre utbygger, samt Oslo kommune ved Plan- og bygningsetaten og Helsevernetaten, samt Fylkesmannen i Oslo og Akershus oppmerksom på hvilke verdier som fantes der og som kommunen hadde dokumentert og offentliggjort.

Andre ledd var å kontakte

pressen. Da Aftenposten hadde en artikkel som het Hvem redder salamanderen? og som omhandler papirvernet av arter, fikk jeg flere henvendelser. Det var fra Oslo Venstre, Fagerborg videregående skole samt engasjerte enkeltpersoner. Elevene fra Fagerborg skole gjorde en kjempeinnsats med å samle underskrifter, rundt fire elever fikk 1200 underskrifter for vern av dammen i løpet av tre dager. I tillegg var de dyktige med aviser og fjernsyn, og ble med på møter til Rådhuset og overrakt til slutt underskriftene politikerne.

Tilsammen kom det over tretti innslag i riksdekkende aviser og lokalaviser om saken. Den ble omtalt flere ganger i nyhetssendingene i både fjernsyn og radio. En dag kom jeg tilfeldigvis over en til dels heftig diskusjon om Bergdammen mellom landets fremste amfibieekspert og en seksjonsleder fra Plan- og bygningsetaten - der programlederen irritere seg over svarene fra Plan- og bygningsetaten og lot det komme til uttrykk. Saken ble til og med brakt så høyt i systemet at den havnet i Stortingets spørretime. En kan si at salamandersaken fikk egne bein å gå på og begynte å leve et selvstendig liv i eteren og blant politikere.

Dammen ble reddet takket være et bredt samarbeid mellom Berg, Nordberg og Sogn Vel, elevene fra Fagerborg videregående skole, engasjerte enkeltpersoner, WWF og NOA sammen med Østlandssendingen radio og fjernsyn, Aftenposten, Dagsavisen, Budstikka, Ullern avis og Akerspos-

ten, samt Osloposten og til slutt Venstre.

Trusler

Et gjennomgående problem for truete arter i Norge er at selv om de befinner seg i den strengeste rødlistekategorien og/eller er fredet, så er de dødsdømte så lenge leveområdene de er avhengig av for å overleve hverken vernes eller skjøttes. Flere av leveområdene er i tillegg regulert til byggeområder for flere tiår-siden.

Under arbeidet ble nye undersøkelser omkring stor salamander foretatt og da viste det seg at antallet dammer med stor salamander hadde gått ned fra fire til to, hvorav Bergdammen var den ene gjenværende, tilbakegangen skyldes gjen-groing. En kan si at flere naturtyper og da de kulturbetingete er som hus, vedlikeholdes de ikke forfaller de.

Bergdammen endte godt, men er en vekker. Når vi vet at Oslo er den kommunen i Norge med det største artsmangfold og antall utrydningstruete arter melder spørsmålet seg; hva med alle de andre naturtyper og artene utenfor Berg-

dammen? Så langt vet vi at over 50 arter er utryddet i kommunen siden registreringene begynte rundt 1850. Oslo troner således på toppen på den lite ærefulle listen over kommuner som har utryddet flest arter. Da planten froskebitt forsvant fra Akershus festning medførte det dens nasjonale utryddelse. Men det skjer endringer til det bedre. Bergdammen er et slikt tilfelle. I tillegg har Oslo kommune utarbeidet et nytt byøkologiske program for 2002-2014 (behandles i bystyret i vår). Der står det: «3.1.2. Oslo skal verne og rehabilitere økosystemer, naturlige habitat og levedyktige bestander av truete arter i henhold til Bern- og Riokonvensjonenes målsettinger. 3.1.3. Bevaring av eksisterende våtmarker og dammer gis spesiell prioritering i vernearbeidet i perioden. En forsvarlig økologisk forvaltning av Østensjøvannet med omgivelser inngår som en viktig del av dette.»

Dette viser at det er vilje - så skal det bli spennende å se om ordet skal bare blir et tomt skall eller om det virkelig avsettes de midler som kreves for å ivareta bredden av vår naturarv.

Foto: Torbjørn Røberg

Bergdammen

Bygdøy – fra krongods til "bynasjonalpark"

Et av de første stedene i landet, antakelig det første, hvor fredningstanken kom klart til uttrykk, var Bygdøy ved Oslo. Bygdøy er som kjent en halvøy innerst i Oslofjorden med et areal på omtrent 3500 dekar. Berggrunnen består for en stor del av løs leire og kalkskifer; noe som gir en frodig og egenartet vegetasjon. Man finner mange arter løvtrær og ikke mindre enn 400 forskjellige typer høyere planter. Så det er ikke uten grunn at Bygdøy i eldre tid var den eneste øya i Indre Oslofjord som var bebygd.

Av Bredo Berntsen

Fra 1147 tilhørte området cistercienserklosteret på Hovedøya. Ved et makeskifte overtok kong Håkon V Bygdøy, som han i 1305 ga som morgengave til sin dronning, Euphemia. Datteren deres, Ingebjørg, ga Bygdøy tilbake til klosteret. Etter reformasjonen i 1536 ble øya igjen krongods, underlagt Akershus festning som ladegård, og fikk derfor navnet Ladegaardsøen, som den beholdt frem til 1877.

I artikkelen Drømmen om Arkadia påpeker Morten Bing at selv om det har vært mange som har bodd på Bygdøy, er halvøya i dag først og fremst å betrakte som et fritidslandskap. Det er en landskapstype som i dette området har uvanlig lange tradisjoner.

Fra midten av 1700-tallet ble det alminnelig for christianiafolk å dra ut til Ladegaardsøen for å få seg en friluftstur i den vakre naturen og i de fredelige omgivelsene. Imidlertid ble det populære utferdsstedet truet av oppstykning og salg, da det ved kgl. resolusjon i 1775 ble gitt anledning til å bortforpakte eller bortbygsle løkker i områ-

det. Flere salg truet etter hvert det gamle krongodset som hadde vært bevart samlet gjennom mange hundre år. Også presset mot skogen økte og stygge hogster vakte bekymring. I 1796 uttalte stiftamtmann Kaas uro over misbruket og ønsket å bøte på dette: "Imidlertid skal jeg anvende alle mulige Midler til at see Skoven saa meget mulig fredet".

Særinteressene må vike

Siden økte interessen for å ta vare på det fine kulturlandskapet. Visestattholderen Frederik av Hessen var blant dem som viste sympati med de besøkende som gledet seg over ro og rekreasjon på Bygdøy. I 1810-13 bodde han på "Ladegaardsøens Hovedgaard", hvor han blant annet fikk omlagt den gamle hagen der til den moderne "engelske stil". Det er imidlertid først og fremst kong Karl Johan som kan takkes for at den begynnende utstykingen ble stoppet. Kongen hadde i 1819 innkjøpt Hesselbergløkken og Bollingløkken som tidligere var frasolgt. Hans mål var en vel gjennomtenkt plan: Han

ønsket å få laget en naturpark for hovedstadens innbyggere i likhet med det Djurgården var for Stockholm! I 1837 kjøpte kongen statens eiendommer for 16 050 spesiedaler, og dermed var de reddet fra videre utstyking. Særinteressene måtte vike for fellesskapet.

Dette viktige arbeidet fortsatte etter kongens død, og hans etterkommere viste alle stor interesse for å hegne om Bygdøy. Da kammerherre Holst i 1847 fikk tilsynet med den kongelige eiendom, ble det gjort meget for å realisere denne planen. Det ble anlagt spaserveier og parkmessige beplantninger, for eksempel på Thulstrupløkken og Dronningberget.

Oscarshall med det vakre hageanlegget ble bygget for Oscar I og sto ferdig i 1852 – et romantisk mesterverk. I 1847 overtok J.C. Hørbye ansvaret for driften av skogen som siden stort sett har vært under forstmessig behandling. Hørbye nedla her et meget stort arbeid. Hovedgården fikk sin egen treplanteskole, og av gårdens beretning for 1862-63 fremgår at det er utplantet ca. 20 løvtrearter og et liknende antall buskvekster. På

Akvarell av Elmer Rodin

Frodig løvskog ved Oscarshall

denne tiden overtok staten hele eiendommen innbefattet Oscarshall for 80 000 spesiedaler, til bruk for den regjerende konge.

Ved kongelig resolusjon i 1877 ble navnet Ladegaardsøens Hovedgaard endret til Bygdø Kongsgård. Siden den gang og opp mot våre dager har viktigheten av Bygdøy som rekreasjonsområde bare økt i takt med byens vekst. Dette skyldes også de mange museene der ute – ikke minst Norsk Folkemuseum. Det enestående friluftsmuseet fikk sin start gjennom kong Oscar IIs interesse for gammel norsk bygdarkitektur. Mange besøker dessuten de populære badeplassene Huk og Paradisbukten.

Økt press

I årene etter krigen har det vært et økt press mot Bygdøys grønne lunder og vakre skogsholt. Rundt 1950 utarbeidet Det norske Skogselskap en driftsplan for skogen hvor man la til grunn at skogen skulle behand-

les som parkskog, slik at de rent estetiske krav bestemte hugsten. Forstmester for Bygdøy kongsgård, P. Thurmann-Moe, var selv svært opptatt av at det besøkende publikum måtte lære seg til å respektere alt det vakre de så ute i naturen under sine utflukter i den norske "Djurgården". Og han understreket det offentliges ansvar: "Dernest må myndighetene sørge for at det område som omfatter denne naturidyll for fremtiden ikke blir beskåret eller skjemet ved ytterligere bebyggelse og anlegg". Dette var en betimelig advarsel, for mange ville planer har truet Bygdøy gjennom årene – fra bilvei forbi Oscarshall til blokkbebyggelse på Hengsejordene.

Ellers har forvaltningen av den flotte skogen, med blant annet sjeldent storvokste furutrær, stadig vært omdiskutert. I 1988 la derfor skogbrukskandidat Ivar Arnljot Pedersen frem en skjøtselsplan for Kongeskoen i samarbeid med Bygdøy Kongsgård og Norges Landbrukshøgskole. Den konkluderte med at en

drift av skogen etter tradisjonelle, forstlige prinsipper skulle nedprioriteres til fordel for de interesser som faller inn under naturvern, rekreasjon, undervisning og forskning.

Bynasjonalpark?

Nå, vel inne i det nye årtusen, har søkelyset igjen vært rettet mot Bygdøys verdifulle landskap. Det er blitt påpekt at det er funnet er rekke sjeldne planter som må tas vare på, og at flere reservatforslag er utarbeidet. Naturvernforbundet i Oslo og Akershus og Norsk Botanisk Forening – Østlandsavdelingen, har foreslått vern av friområdene på Bygdøy med Kongsgården, Norsk Folkemuseum og Oscarshall som et landskapsvernområde etter Naturvernloven. Ikke minst kommer forslaget på bakgrunn av en rekke nyere inngrep i kulturlandskapet, strandsonen og Kongeskoen. Særlig har planene om et stort seilsenter ved Sjøbadet vakt uro. På lengre sikt er målet å utvikle en helt ny verneform, beregnet på verdifulle landskap i tilknytning til byer og tettsteder – "bynasjonalparker". Når nå byrådsleder Erling Læe ser positivt på planen, lover det godt for vernearbeidet i det gamle fritidslandskapet.

Litteratur:

Andersen, G.T. (1927) Det ældste Bygdøys historie. I: Bygdøy nu og i gammel tid, s. 11-31. Bygdøy. Drømmen om Arkadia (1994). Byminner nr.2/3. Naturvernforbundet i Oslo og Akershus og Norsk Botanisk Forening – Østlandsavd. (2003) Bygdøy. Nasjonalpark som må sikres for kommende generasjoner. Notat. Pedersen, I.-A. (1988) Forslag til skjøtselsplan for Kongeskoen på Bygdøy. (Økoforsk utredning 1988:11) Thurmann-Moe, P. (1950-51) Bygdøy som naturpark. I: Naturvern i Norge. Årsskrift, s. 34-44.

Osломarka som nasjonalpark!

Natur- og frilufsorganisasjonene har lenge ønsket seg et sterkere lovverk som muliggjør bedre ivaretagelse av natur- og frilufsverdiene i Osломarka.

Av Hanne Hermansen

Historien er velkjent for de fleste. Allerede i 1880-årene klaget Christiania Arbeider-samfunn til bystyret over at turområdene i byens nærhet ble tatt i bruk til andre formål. Flere kommuner begynte også tidlig å erverve områder i Marka til frilufsformål. I 1936 gikk flere kommuner og organisasjoner sammen om å danne Oslo og Omland Frilufsråd, som to år etter leverte et utkast til avgrensning av Marka; den sorte strek, som i noe redusert form er den som også ble gjeldende da miljøvernminister Rakel Surlien i 1986 påla alle Markakommunene å forankre Markagrensen i sine respektive kommuneplaner.

Økende krav fra befolkningen

Kravene om sterkere vern av Osломarka har i løpet av drøyt 100 år økt i styrke, noe som skyldes moderne skogbruksmetoder og økt press for ulike bygge- og anleggstiltak i regi av samtlige 19 Markakommuner. Vi som i tiår har begrunnet vår virksomhet i forsvaret av natur og frilufsliv vet av erfaring at

dette presset ikke vil avta så lenge Marka ikke er underlagt et sterkere vern. Forvaltningen av Marka er pr. i dag svært fragmentarisk og prisgitt hvert enkelt av de 19 kommunestyrenes politiske sammensetting i hver enkelt valgperiode. Dette er ikke godt nok. Plan- og bygningsloven er et uegnet virkemiddel til å bevare Markagrensa på lang sikt og krever stor årvåkenhet fra de frivillige organisasjonene for å opprettholde status quo.

Markalov

En Markalov overordnet kommunenes rullering av kommuneplaner hver 4. år har flere ganger vært tatt til orde for, sist i forbindelse med behandlingen av Frilufsmeldingen i 2002. En lov sitter ufortjent langt inne og et fortsatt sterkt krav om en egen Lov om bymarker / Lov om by- og tettstedsnære natur- og frilufsområder er høyst nødvendig. Det er på høy tid at frilufslivet oppvurderes som samfunnsinteresse, ikke minst av hensyn til livskvalitet, folkehelse og velvære.

Hvorfor nasjonalpark

Osломarka er unik. Neppe noen annen hovedstad i verden har et frilufsområde som i størrelse, naturkvalitet og bruk kan måle seg med Osломarka. Med en beliggenhet midt i landets tettest befolkede distrikt er Marka det viktigste og mest brukte frilufsområdet i landet! Osломarka med sine 1600 km² utgjør 0,4% av landets samlede areal og er nærfri-lufsområde for nær 25% av landets befolkning. Dette er argumenter som mer enn godt nok burde kvalifisere for å oppnå status som nasjonalpark.

Omlag 10% av Norges fastlandsareal er vernet etter naturvernloven, hvorav høyfjellsområder dominerer. Gjennomføring av ny nasjonalparkplan vil innebære at den nasjonale målsettingen om 10 prosent vern av alle naturtyper blir oppnådd for fjellområdene, samt at deknningen for fjord- og kystområder blir bedre. Flere viktige naturtyper er imidlertid ikke tilstrekkelig fanget opp. Med fullføring av barskogsplanen er kun ca. 1% av det produk-

tive barskogsarealet vernet, hvilket på langt nær er tilstrekkelig blant annet i forhold til å ivareta landets biologiske mangfold. I Oslomarka finner man 2% av landets produktive skog samt 4,5 % av landets samlede hogst. Argumentasjonen over tilsier etter NOAs vurdering at natur- og friluftinteressene setter skogbruksinteressene klart i skyggen når det gjelder Oslomarka. Begrunnelsene for et sterkere vern skulle være udiskuterbare. Det at det i hovedstadsregionen heller ikke finnes områder som er vernet som nasjonalpark skulle tilsi at det er grunn til å kikke nærmere på idéen.

Overkommelige hindre

I tråd med Naturvernloven av 19. juni 1970 kan man for å bevare større urørte eller i det vesentlige urørte eller egenartede eller vakre naturområder legge ut arealer av statens grunn som nasjonalpark. Ifølge loven kan grunn av samme art som ikke er i statens eie, og som ligger i eller grenser inntil arealer som nevnt i første punktum, legges ut som nasjonalpark sammen med statens grunn. I nasjonalparker skal naturmiljø og landskap med planter, dyreliv og natur- og kulturminner vernes mot utbygging, anlegg, forurensninger og andre inngrep.

At idéen om Oslomarka som nasjonalpark trolig av mange vil bli avskrevet som totalt irrasjonell skyldes sannsynligvis (sparsomme) økonomiske interesser i regi av pri-

Foto: Øystein Søybe

Fra Vaggesteinkollen naturreservat

vate grunneiere samt at arealet av offentlige myndigheter anses for å utgjøre potensielle fremtidige boligområder for en voksende befolkning. Et annet hinder er selvsagt kostnad i form av eventuelle økonomiske kompensasjoner til aktuelle private grunneiere i Oslomarka, som det tross alt er 1900! av i varierende størrelser. Likevel, fornuftige løs-

ninger som alle ser verdien av er fullt ut realiserbare dersom viljen er tilstede. Oslomarka som nasjonalpark ville dessuten frigi tung kompetanse på flere hold som i så tilfelle kunne rette langt større fokus mot andre viktige problemstillinger som kollektivtransport og samferdsel, vann og vassdrag og et grønnere nærmiljø.

Foto: Øystein Søybe

Gammelskog i Hansakollen naturreservat ved Movann

GRØNT DIKT

DIKT

GRØNT DIKT

GRØNT DIKT

GRØNT

TID

*En kongle
faller
der jeg sitter
under furua.*

*En dump lyd,
to små sprett.
Så ligger den
stille.*

*Omkring meg
ligger det
tett
med kongler.*

*I et glimt
aner jeg
hva tid
er.*

Sigmund Hågvar

